

Dorovský, Ivan

Dílo Alexandra Sergejeviče Puškina a Balkán

In: *Alexandr Sergejevič Puškin v evropských kulturních souvislostech*. Pospíšil, Ivo (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, pp. [235]-243

ISBN 8021023007

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/132493>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

IV. SOUVISLOSTI A PŘESAHY: SVĚT

DÍLO ALEXANDRA SERGEJEVIČE PUŠKINA A BALKÁN

Ivan Dorovský (Brno)

I.

Název této studie je téměř shodný s názvem mé metodologicky obdobně zpracované studie o pronikání a recepci díla Puškinova umělecky blízkého druhu a současníka Adama Mickiewiczze u jižních Slovanů,¹ s nímž udržoval také osobní a tvůrčí styky.² Podotýkám, že je to záměr. Rozdíl je ovšem v tom, že ve studii o Mickiewiczovi jsem sledoval recepci jeho díla u balkánských Slovanů, zatímco v tomto přehledu sleduji také Puškinův vztah k Řecku.

V dějinách rusko-jihňoslovanských (tj. rusko-srbských, rusko-charvátských a rusko-bulharských, rusko-makedonských a rusko-slovinských) vztahů tvoří recepcce Puškinova díla a ruské literatury 19. století velmi obsáhlou kapitolu. Jeho celistvé dílo výrazně ovlivnilo formující se národní literatury jižních Slovanů. Významné je působení Puškinovy tvorby zejména na první generaci srbských, bulharských, charvátských a makedonských romantických literárních tvůrců.

V této studii pojednám o Puškinových stycích, o jeho vztahu k národům Balkánu a o pronikání a recepci jeho díla především v balkánských slovanských literaturách a kulturách, tj. konkrétně v literatuře srbské, charvátské, bulharské, makedonské a slovinské. To znamená, že se pokusím v hlavních rysech sledovat zájem o Puškinovy názory, o jeho básnickou i prozaickou tvorbu, její recepci v několika národních literaturách a kulturách, jejich vztah k Puškinovi v několika různých časových obdobích a nejednou ve zcela odlišných společenských, literárních a obecně kulturních podmínkách.

Přitom jsem si studium pronikání a přijímání Puškinova díla v literatuře a kultuře tzv. méně početných (někdy nesprávně nazývaných malých) národů rozdělil do pěti časově různě dlouhých období: 1. za básnickova života, 2. od jeho smrti do roku 1918, kdy se jak v Puškinově vlasti, tak také u jižních Slovanů změnilo společenské, národnostní a kulturní podmínky, 3. meziválečné dvacetiletí 1918–1938, 4. období poválečného jugoslávského meziliterárního a obecně kulturního společenství (1945–1990)

¹ Dorovský, I.: Oblas Mickiewiczova díla u jižních Slovanů do roku 1945. In: *W ojczyźnie serce me zostalo*, Opole 1998, s. 381–424.

² Francev, V. A.: Puškin i poljskoje vosstanie. In: *Puškinskij sbornik*, Praha 1929, s. 65–208, Taranovskij, K.: Puškin i Mickevič. In: *Bełgradskij Puškinskij sbornik*, Belgrad 1937, s. 359–380. Tam také podrobnější literatura k tématu.

a 5. poslední desetiletí 20. století. Přitom na každé z uvedených období připadlo nejméně jedno básníkově jubileum, které tak či onak podněcovalo k „návratům“. Poslední období je dosud přirozeně nejméně zpracováno, proto ani mé informace v této studii nebudou úplné.

Autor (literární dílo) může pronikat do jinonárodního, jinokulturního prostředí především třemi způsoby: 1. Jeho dílo je v jinonárodním prostředí přijímáno pro své umělecké hodnoty, které obohatí danou národní literaturu a kulturu obsahově, ideově, žánrově, stylově ap. Takové dílo může být pro danou národní literaturu inspirativní, může odpovídat na její potřeby i na ideově umělecké a politické potřeby národního společenství. 2. Recepce je spojena s mnoha jinými faktory často mimoliterární povahy. Např. se o daném autorovi a jeho díle píše a jeho dílo se překládá proto, že je to autor „našich přátel“, nebo že má výročí ap. 3. Dílo je tzv. módní a je překládáno proto, že se o něm „jinde ve světě“ píše a mluví.

Obdobně jako na všech dosavadních slavistických vědeckých setkáních, také na XII. mezinárodním sjezdu slavistů, který se na pomezí srpna a září 1998 konal v Krakově, byly předneseny výsledky bádání ruských literárních historiků i odborníků z mnoha dalších evropských a mimoevropských zemí. Ve středu zájmu bylo (vedle díla Adama Mickiewicze) básnické a prozaické dílo A. S. Puškina. Letmý a neúplný výčet příspěvků přednesených na krakovském slavistickém sjezdu ukazuje neutuchající rozvoj puškinistiky ve světě. Francouzští slavisté zkoumali mj. úlohu Puškina v literárním a kulturním životě ruské emigrace ve Francii mezi dvěma světovými válkami, izraelští vědci klasifikovali jeho poezii, němečtí badatelé analyzovali Puškinovy a Mickiewiczovy „básně návratu“, které vznikly v Petrohradě, a předložili nové poznatky o recepci Puškinova díla v Německu v posledních desetiletích 20. stol.

O polském literárním historiku Marianu Zdziechowském (1861–1938) jako puškinologovi i o různých podobách Puškinovy „malé tragédie“ Mozart a Salieri hovořili polští rusisté. Otázky textologie a poetiky i „dějiny vzájemných vztahů A. S. Puškina a A. Mickiewicze jako kulturní mýtus“ byly předmětem pojednání ruských puškinologů. Severoameričtí rusisté srovnávali a hledali působení Puškinovy Pikové dámy na prózy angloamerického prozaika Henryho Jamese (1843–1916).

Ukrajínští literární historikové sledovali a charakterizovali různé podoby recepce Puškinovy tvorby v ukrajinské, polské a české literatuře a zdůraznili mj. tvůrčí dialog mezi Puškinem a Mickiewiczem, zatímco maďarští vědci stopovali shody mezi Puškinovým „démonickým vůdcem“ a podobným jevem v nejnovější maďarské literatuře.

Ruští (stejně jako čeští a slovenští) slavisté projevovali ve svých vystoupeních živý zájem o otázky spojené s nejstarším obdobím slovanského písemnictví, s jihoslovanskými jazyky a literaturami. Poznávali jihoslovanské prostředí z autopsie, sbírali a studovali staré literární památky i lidové

slovesné výtvořy a spolupracovali s mnoha jihoslovanskými kulturními a literárními osobnostmi, přispívali do časopisů a vědeckých děl.³

I.

Na jaře roku 1820 byl A. S. Puškin vyhoštěn z Petrohradu. Na přímělu jeho přátel u cara však nikoli na Sibiř, nýbrž „na jih“ Ruska, kde prožil několik let „bouřliváckého“ života. Málokdy si ovšem uvědomujeme, co přesněji „Jih Ruska“ zeměpisně tenkrát představoval. A co to znamenalo pro „neposlušného“ ruského básníka, kterého již v prvním roce jeho pobytu na Krymu zde nacházíme i na březích Dněpru, na Ukrajině, na Kavkaze či v Besarábii.

A ani si často neuvědomujeme, že se básník náhle ocitl v multinacionálním a multikulturním prostředí. Žili tu Tataři i Poláci, Čerkesové i Turci a Francouzi, srbští emigranti po roce 1813, „Dalmatinci“, Černohorci, Italové, Arméni, Cikáni, Bulhaři, Rumuni i Řekové. Byla tu směsice příslušníků různých národů, národností a etnických skupin, pestrost lidových krojů, svérázných zvyků a obyčejů, rozmanitost geneticky blízkých i zcela odlišných jazyků, melodičnost ruských, ukrajinských i dalších slovanských a neslovanských lidových písní a nářečí.

Jih Ruska, který vlil do Puškinova nitra „*spasitelnoje dlja duši raznobrazije*“, měl výrazné rysy Orientu i Východu. Krym ještě nebyl zcela „netatarský“ (poéma Bachčisarajská fontána) a Kavkaz zcela „nečerkeský“ (poéma Kavkazský zajatec, v níž Čerkesové a jejich zvyky a obyčeje zaujímají největší a nejkrásnější část). Puškin pozorně „nahlédl“ do táborového a kočovného života Cikánů (ve stejnojmenné poémě Puškin říká: *Zdráv buď, rode nespoutaný, / tvoje vaty poznávám*) i do života Čerkesů, Tatarů i Srbů a Ukrajinců (např. v historické poémě Poltava) a obdivuhodně pronikl do ducha, jazyka i citu každého z uvedených „národů“. Jeho poetická duše lačně a obdivuhodně tvořivě vstřebávala kulturní impulsy Východu (Bible, Gabrieliáda, Píseň písní) a Orientu (perské, tatarské a turecké motivy, tzv. jižní romantické poémy, jež znamenají vrchol ruského romantismu), vdechovala vůni této části světa a opájela se krásami a půvaby tamní přírody.

Vyhnanství není v literatuře žádný nový, ani zvláštní fenomén. Římský básník Publius Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.) strávil celých deset let v tehdejší Tomidě (dnešní Konstanța) na březích Černého moře. Zde vznikly jeho Žalozpěvy i Listy z Pontu.⁴ Po osmnácti stoletích mohl na

³ XII Międzynarodowy Kongres Sławistów. Streszczenia referatów i komunikatów. Literaturoznawstwo, Folklorystyka, Nauka o kulturze, Warszawa 1998. Např. I. I. Srezněvskij sbíral se St. Vrazem lidové písně, z nichž některé uvěřejnil v Šafaříkově Slovanckém národopisu.

⁴ Ve vyhnanství vznikly Ovidiovy sbírky 51 básní Tristia, tj. Žalozpěvy v pěti knihách, a 45

březích Pontu „svůj rozlet pustit z otěží“ také takový nespoutaný tvůrčí duch, jakým byl Puškin. A také z podobných důvodů – znelíbil se mocným vládcům své doby.

Mohlo by nám dnes znít podivně a snad i paradoxně, ale zájem A. S. Puškina o jižní Slovany vyvovali Řekové. Devět měsíců po Puškinově příchodu na „jih“ totiž vypuklo v březnu 1821 v Řecku povstání. Boj řeckého lidu za nezávislost jej silně zaujal. Uvádí se dokonce, že se v Oděse (zde pobyl Puškin 15 měsíců) setkal s některými členy tajné řecké Přátelské společnosti (Filiki etairia), která dlouho předtím řeckou revoluci připravovala.⁵

Také Puškinova korespondence dosvědčuje, že obdivoval nebývalé nadšení řeckých vlastenců v Oděse i proklamace Alexandra Ypsilantiho.⁶ Rozebíral otázky spjaté s řeckým obrozenským a osvobozeneckým hnutím, zajímalo ho, jaký bude postoj Ruska k řecké revoluci apod.

Jak již před sto lety postřehl Petr Lavrov,⁷ neušla později Puškinově pozornosti mj. nedostatečná příprava povstání i jeho vůdců a špatná organizace vojska. Přesto však na výtky některých jeho přátel, že se přestal o Řeky a jejich zápas zajímat, Puškin odpověděl: „*Nejsem barbar a apoštol koránu, řecká věc se mě živě dotýká. Proto jsem rozhořčen, když vidím, že těmto nešťastníkům připadla posvátná povinnost hájit svobodu.*“ Svůj vztah k Řecku vyjádřil také verši:

Vostanj, o Grecija, vostanj,
 Ne darom naprjagaješ sily,
 Ne darom potrjasaješ branj
 Olimp i Pind i Thermopili...
 Strana gerojev i bogov,
 Rastorgni rabskija verigi,
 Pripenj i stichom Tirteja, Bajrona i Rigi!⁸

básní, zařazených do čtyř knih *Epistulae ex Ponto*, tj. Listy od Černého moře. Česky viz mj. výbor *Pisně lásky a žalu*, Praha 1965, *Verše z vyhnanství*, Praha 1985. Viz Dorovský, I.: *Balkán a Mediterán. Literárně historické a teoretické studie*, Brno 1997, s. 77 a 103.

⁵ Generál A. Ypsilantis byl Řek, ale sloužil v carské armádě. S oddílem Filiki etairie vtrhl z Ruska do Moldavska. Jeho akce však ztroskotala. Viz Paparrigopoulos, K.: *Istoria tu Elliniku ethnosi*, sv. 5, Athény 1925, s. 212 n.

⁶ Vranusis, L.: *Rigas Velestinlis. 1757–1798*, Athény 1957. Zoidis, G. I.: *Rigas Velestinlis*, s. 1., 1957.

⁷ Lavrov, P. A.: *Puškin i slavjanite*. In: *A. S. Puškin v južno-slavjanskich literaturach*. Sborník bibliografických o literaturno-kritičeskich statěj. Pod redakcijeju I. V. Jagiča, Sanktpeterburg 1901, s. 2.

⁸ Zoidis, G. I.: *Rigas Velestinlis*, s. 1., 1957.

II.

Puškinovy sympatie k řeckému národně osvobozeneckému zápasu jsou těsně spjaty s jeho zájmem o jižní Slované, v první řadě o Srby.

Je všeobecně známo, že Srbové již na počátku 19. stol. dvakrát povstali proti Turkům. Jedním z mnoha, kteří se v těchto povstáních proslavili, byl Karadjordje = Černý Jiří. Po porážce povstání v roce 1813 musel opustit Srbsko. Usadil se v Besarábii. Řečtí hetairisté měli zájem, aby se do boje proti Turkům zapojili také Srbové. Brzy si získali Karadjordja, který se roku 1817 vrátil do Srbska, aby připravoval povstání. Byl však zrazen a stálo ho to život.

Na Ukrajině, v jižním Rusku a zejména v Moldavsku a v Besarábii, tj. v Oděse, Kišiněvě (pobyl tu dvaapůl roku), Izmailu, v Akkermanu a jinde (rodina slavného Karadjordja, tj. tři dcery a dva synové, žila v Chotině poblíž Kišiněva) bylo mnoho stovek Srbů.

Podle vzpomínek některých Srbů byla např. slyšet na ulicích a v kavárnách Oděsy nejvíce srbština (starostou města byl dokonce Dalmatinec Filip Lučić), poté italština, řečtina a nakonec ruština.⁹

V jižním Rusku bylo středisko srbské emigrace.¹⁰ Puškin se zde mohl vídat s mnoha srbskými vojvody společně s Řeky. Byl mezi nimi údajně také Karadjordjův syn Alexa (Alexej) a rovněž někteří církevní, vojenští a literární tvůrci a překladatelé (bývalý bělehradský metropolita Leontij, archimandrita Spiridon Filipović, Atanas Stojković, Stefan Živković, bývalý vojvoda Valjeva Jakov Nenadović aj., z nichž mnozí byli v ruských službách). Někteří z nich mu pravděpodobně vyprávěli o hrdinech srbských povstání. Výsledkem setkání s nejmladší Karadjordjovou dcerou byla první Puškinova báseň na slovanské téma. Byla to romantická skladba *Dočeri Karageorgija*. Napsal ji roku 1820, vyšla však až roku 1826. Puškin se mohl přímo setkat nejpravděpodobněji s nejmladší ze tří Karadjordjových dcer Stamenkou, která byla ještě svobodná a již mohlo být kolem dvaceti let.

V básni *Dočeri Karageorgija* je mj. zachycen tragický konec jejího otce:

*Groza luno, svobody voin,
Pokrytyj kroviju svjatoj,
Čudesnyj tvoj otec, prestupnik i geroj,
I užasa ljudej, i slavy byl dostojen.*

V básni Puškin rozvíjí nevinný obraz Karadjordjovy dcery a líčí ji romantickými barvami:

*No ty prekrasnaja, ty burnyj věk otca
smirennoj žizniju pred nehom iskupila:
S mogily groznoj k nebesam ona, kak sladkij fimian
Kak čistaja ljubvi molitva voschodila.*

⁹ Bělggradskij Puškinskij sbornik, Belgrad 1937, s. 52.

¹⁰ Skerlić, J.: Aleksandar Puškin. In: Pisci i knjige IV, Beograd 1956, s. 72.

Do protikladu staví temný obraz jejího hrozného, ale hrdinného otce *Takov byl sumračnyj, užasnyj do konca.*

Tragickému osudu Georgiho Petroviče, zvaného Černý Jití, věnoval Puškin samostatnou báseň *Pesnja o Georgij Černom.* Napsal ji na základě jedné z legend o hádce mezi otcem a synem, která kolovala mezi lidem, o níž se zmiňoval později ve svých dojmech z cest francouzský geograf Ami Boué.¹¹ Karadjordje jej uchvátil jako byronovský hrdina. Počáteční verše Puškinovy básně zní takto:

*Ne dva volka v ovrage gryzutsja,
Otec s synom v peščere branjatsja.*

Stejnou legendu ovšem zpracoval také první srbský romantický básník Sima Milutinovič Sarajlija (1791–1847), který v letech 1819 až 1825 žil v Kišiněvě, plném „*vydajuščichsja serbskich emigrantov*“. Někteří z nich byli v ruských službách.¹² Psal zde své historické básně, které později vydal v Lipsku pod názvem *Serbijanka* (1826). Jen v Kišiněvě měla 126 subscriptů, v některých městech „jižního Ruska“ pak ještě dalších 44 předplatitelů. A. S. Puškin jako úředník Popěčitel'nogo komiteta o kolonistech jižního kraje i jako sympatizér se stýkal s řeckými, srbskými a bulharskými emigranty, z nichž mnozí dostávali od úřadu, v němž byl Puškin zaměstnán, finanční pomoc.

Ve svých zápiscích psal tehdejší podplukovník pěšího pluku v Kišiněvě I. P. Liprandi mj., že „*Puškin u menja často vstrečalsja s serbskimi vojevodami, živšimi v Kišiněvě: Vučičem, Nenadovičem, Živkovičem, s dvumja bratjama Makedoncami i drugimi, kotoryje dostavljali mne materijal*“.¹³ Není pochyb o tom, že od uvedených vojvodů i od dalších Srbů (např. od profesora charkovské univerzity A. Stojkoviče), Puškin zapisoval lidové písně.

S. Milutinovič byl v první polovině 19. stol. v kruhu českých slavistů a obrozenců vůbec velmi známý jako „*přední poeta na srbském Parnasu*“.¹⁴ Tuto shodu vysvětloval P. Lavrov tím, že S. Milutinovič psal svou čtyřdílnou sbírku epických básní *Serbijanku* v jižním Rusku. P. J. Šafařík ji hodnotil mj. takto: „*Poezie to výborná, jen řeč sarajevsko-bosňacká, k tomu novoobrazná, směle tvořená. Mezitím, jak svět nyní stojí, Milutinovič jest přední poeta na srbském Parnasu, jest orel na srbském nebi, a všickni ostatní (nebo Mušicki už literárně a básnický umřel!) sú jen vrány*

¹¹ Boué, A.: *La Turquie d' Europe*, Paris 1840, německý překlad *Die europäische Türkei*, 1889.

¹² Solovjov, A. V.: *Jugoslavjanskija temy v proizvedenijach Puškina*. In: *Beĭgradskij Puškinskij sbornik*, Beĭgrad 1937, s. 47.

¹³ Tamtéž, s. 48.

¹⁴ Dorovský, I.: *Balkán a Mediterán. Literárně historické a teoretické studie*, Brno 1997, 132.

a straky pod jeho oblaky.“¹⁵ Milutinovičovi rodiče žili údajně v Kišiněvě, proto se mohli oba básníci inspirovat stejnou srbskou lidovou legendou.

Pesnja o Georgij Černom je napsána v duchu a formou lidových písní. Má se za to, že Puškin pozměnil a doplnil pouze závěr básně, který se liší od zapsaných srbských legend i od Milutinovičova básnického ztvárnění. Karadjordje se nedočkal všeobecného řeckého povstání. Zúčastnilo se jej však mnoho příslušníků srbského, bulharského, makedonského, kucovlašského i albánského původu.

Také báseň *Vojevoda Miloš*, kterou A. S. Puškin věnoval dalšímu vůdci bojů za svobodu Srbska Miloši Obrenovičovi, je napsána v duchu lidových písní. Zřejmě na základě informací o srbských dějinných událostech básník dosti věrně, pravdivě v ní popsal nesnesitelné postavení srbského člověka, vystaveného tureckým úkrutnostem, násilnostem, daním a mučení: *Nad Serbijej smilujšja, ty, Bože,/ Zadějut nas volki – janičary!/Bez viny golovy nam režut,/ Našich žen obížajut, pozorjat,/ Synovej v nevolju zabirajut,/ Krasnych devok zastavljajut v nasměšku/ Raspěvat' zazornyja pěsni/ I pljasat' basurmanskija pljaski.*

Jak nás přesvědčuje také básníkův pěkný začátek překladu 26 veršů známé Písně o šlechtetné Hasanaginici,¹⁶ zlomek jedné nedokončené básně o Karadjordjově vraždě *Menko Vucja gramotu pišet*, nezpracovaný zlomek básně *Ne vidala lj devica konja mojego* psaný podle srbské lidové písně z Vukovy sbírky *Konj se srdi na gospodara*, a básníková knihovna, A. S. Puškin se zajímal o srbskou lidovou slovesnou tvorbu i o srbský a ostatní slovanské jazyky a literatury. V jeho knihovně byl nalezen mj. Srpski rječnik (1818) a Srbské lidové písně (1824, Srpske narodne pjesme) Vuka St. Karadžiče a také polský, slovinský a český slovník. V knihovně byly nalezeny také srbský překlad Nového zákona, sbírka srbských lidových písní v překladu TALVJ z let 1826–27, německý cestopis O. D. Pircha po Srbsku (1829–30), Karadžičův rusky vydaný spisek o Miloši Obrenovičovi aj.¹⁷

Puškinův zájem o jižní Slovany se pak znovu výrazně projevil po vydání sbírky mystifikace srbských, ilyryjských, dalmatských, bosenských, chorvátských a hercegovských lidových písní známé pod zkráceným názvem *La Guzla*.¹⁸ Plodem tohoto zájmu byl Puškinův cyklus *Pesni zapadnych slavjan* (1832–33), který má svou zajímavou a dnes již známou historii. Zde ji stručně připomenu, abych ji uvedl do souvislosti s naším

¹⁵ Vlček, J.: *Medzi Váhom a Vltavou*, Bratislava 1957, s. 329. Též Dorovský, I.: *Sima Milutinovič Sarajlija u nás*, in: cit. dílo, s. 129–139.

¹⁶ Byl nalezen v jeho pozůstalosti.

¹⁷ Lavrov, P. A.: cit. dílo, s. 5–6. Též Skerlić, J.: cit. dílo, s. 70–71.

¹⁸ *La Guzla ou choix de Poésies Illyriques, recueillis dans la Dalmatie, la Bosnie, la Croatie et l'Herzégovine*, Paris, 1827. U Skerliće, J.: cit. dílo, je na s. 70 uveden chybný rok 1822.

tématem. Když koncem roku 1827 vyšla v Paříži sbírka *La Guzla* neznámého autora, začalo se o ní mluvit v celé Evropě. Dokonce ani Adam Mickiewicz, který znal dobře slovanskou lidovou poezii, nezapochoyboval o její pravosti: „poet Mickewiç, kritik zorkij i tonkij i znatok v slavjanskoj poezii, ne usumnilsja v podlinnosti sich pësen“ – hájil se Puškin později. (Dnes víme, že A. Mickiewicz přeložil z Mériméeovy sbírky také jednu píseň do polštiny. Byla to píseň *Le Morlaque á Venise* = *Morlach w Weneccji* (z serbského), v níž je láska k vlasti vyjádřena zvláště dojemně). Mickiewicz ve svých přednáškách o slovanských literaturách přisuzoval zásluhy na odhalení Mériméeovy literární mystifikace Puškinovi.¹⁹ Pochvalně se o ní vyjádřil Johann Wolfgang Goethe. Vyšly překlady v češtině.

Puškin přeložil z Mériméeovy sbírky do ruštiny celkem 11 balad. Jak již zjistil Jovan Skerlić²⁰, „překrásné písně“ (Puškin) *Solovej* (v originále *Tri najveće tuge*) a *Sestra i bratja* (jinde se uvádí jako *Bratja i Sestra*) byly převzaty z prvního svazku sbírky Vuka St. Karadžiče²¹ Další dvě „značně slabé“ (Skerlić) písně: *Pesnja o Georgii Černom* a *Vojevoda Miloš*, napsal ruský básník na základě zpráv o tehdejším dění v Srbsku nejpravděpodobněji v jižním Rusku v letech 1822–1824.

V duchu a rozměru lidové slovesnosti jsou přirozeně (s výjimkou básní *Pochoronnaja pesnja*, *Bonapart i černogorcy*, *Vurdalak a Konj*) napsány Puškinovy *Pesni zapadnych slavjan*, v nichž svérázně napodobil srbský deseterec a přizpůsobil ruské lidové písní.

Důkladnou versologickou analýzu Puškinových *Písní západních Slovanů* provedl N. S. Trubeckoj, který podrobil kritice dosavadní literaturu o této otázce a ukázal na „rusifikaci“ některých písní Puškinem.²²

Ukázalo se však také, že jde o druhou²³ velkou literární mystifikaci, jejímž autorem byl slavný francouzský básník Prosper Mérimée, mj. překladatel Puškinovy poezie do francouzštiny. Svými tzv. ilyrskými baladami chtěl Mérimée údajně (jak uvedl v dopise S. A. Sobolevskému) mj. „ironizovat“ místní kolorit, který tenkrát přicházel do módy.²⁴ Pro ruského básníka však byly důležité také proto, že hledal zdroje skutečné srbské lidové poezie ve sbírkách Karadžičových.

19 Lavrov, P. A.: cit. dílo, s. 13.

20 Skerlić, J.: cit. dílo, s. 71.

21 Karadžić, V. S.: *Narodne srpske pjesme*. Knj. I. U Lipisci 1824. Viz též Trubeckoj, N. S.: *K voprosu o stiche „Pësen zapadnych slavjan“ Puškina*. In: *Bělggradskij Puškinskij sbornik*, Belgrad 1937, s. 39.

22 Trubeckoj, N. S.: cit. dílo, s. 43.

23 První mystifikace Théâtre de Clara Gazul, Paris 1825, zachycovala španělské mravy a připisoval je peru vymyšlené španělské komediantky.

24 Skerlić, J.: cit. dílo, s. 71. Výklady, proč Puškin svou sbírku tak nazval, jsou nepřesvědčivé. Viz Lavrov, P. A.: cit. dílo, s. 14.

Význam Mériméeovy mystifikace i Puškinovy sbírky *Pesni zapadnych slavjan* spočívá především v tom, že vnesly do ruské literatury 19. stol. slovanské náměty a podněcovaly k podobné slovanské tematice, že seznámily představitele ruské kultury, vědy a společnosti s historickými legendami o srbských vládciích, s bojem hajduků (klefťů) proti turecké nadvládě, s některými nepsanými mravními zásadami aj.

